

kratak izbor aleksandar nogo

Mocart: »Pisma ocu«; Glas, Banja Luka, 1990.

Mocartova pisma od 1769. do 1791. g. nisu u mogućnosti da nam pomognu u odgonetanju tajne i tajni Mocartovog muzičkog savršenstva, ali su dokument koji nas upozna ne samo sa Mocartom, duboko svesnim svoje genijalnosti, već nas neposredno uvodi u njegov svakodnevni svet i upozna je nas sa *duhom vremena* i to na samom njegovom izvoru. Ona su dnevnička intima retko zanimljivog života, ali i Mocartov govor o samom sebi kroz druge, kroz atmosferu XVIII vekovnih evropskih dvorova, kroz komentare okružanja u kojima je stvarao. U piscima progovaraju Mocartove pozornosti i strahopoštovanja prema Ocu (ovaj pojam je za njega svetost) i prema mnogim vlastodršcima (prema svima njima je to manje-više izraz ondašnje epistolarnе konvencionalnosti), progovara njegova vernost umetnosti, i odnosi prema ženi i sestri.

Otac je za njega axis mundi pozdanja, snažna i iskrena figura prožeta neverovatnom energijom i verom u svog sina i predstavlja sivu eminenciju u pozadini njegovog stvaralaštva; glas Mocartove savesti i svakako je mnogo više od roditelja. Sa 7 godina vođen očevom rukom Mocart kreće u večnost. I kao da u životu nije ništa drugo ni radio osim što je putovao i, usput, stvarao muziku potpuno prikladnu i za ljude i za bogove. Put je, zapravo, prava slika njegovog života, muzika je samo razlog više za putovanje. Na putu mu se događa gotovo sve i bolest i ljubav, i poznanstva, i slava, i besparice, i gubi majku i sâm postaje otac. Sa beskrajno dugih putovanja po Evropi, čitalac upoznaje osobu plemenitu, tvrdoglavu, ver-

nu umetnosti ocu i Bogu (ispravni je bi bilo napisati Ocu i bogu), osobu tragičnu i u osnovi osakaćenu svojom genijalnošću koja ga je učinila i praktično nesnalazljivim u svakodnevnom životu.

Pošto nije sazdan za pisanu reč, već za notni tekst, njegova pisma pokazuju i ortografsku nepismenost. Prepuna gramatičkih grešaka, aljkavosti prema fonetici, morfologiji, sintaksi, prepuna materijalnih grešaka (jedno ime piše na dva — tri načina). Rečenica je neobavezna i jezički i stilski neuredna, prepuna talijanizama, austrijanizama s bezbroj familijarnosti tako da je naš prevodilac Željko Ivanović bio na velikoj mucu.

Za ilustraciju sam uzео dva izvoda iz pisama:

»Čestit je čovek i dobar mi je prijatelj. Mogao bih češće k njemu na ručak, ali ne volim kad mi se ne dopusti da za učinjene usluge platim. Ne može vas se kupiti jednom juhom, pa ipak ti ljudi misle da su time bogzna što učinili. U njihovoj kući nisam zbog svoje, nego zbog njihove koristi.« (Beč 22. kolovoz 1781.; pismo ocu)

»Jer smrt je, pravo uzevši, krajnji cilj našeg života. Već sam nekoliko godina u bliskim vezama s tim istinskim i najboljim čovekovim prijateljem da mi njegova slika više nije strašna, nego je čak umirujuća i utješna. Zahvaljujem svom Bogu, što mi je priuštio sreću a sam imao priliku (vi me razumijete) upoznatu smrt kao ključ za naše istinsko blaženstvo. Nikad ne legnem u krevet, a da ne pomislim (iako sam mlad), da možda sledeći dan neću doživeti. Ipak, nitko od onih koji me znaju ne može reći da sam u društvu bio tužan ili neraspoložen...«

Moris Penge: »Dragovoljna smrt u Japanu«; Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, 1990.

Čak i kada je u pitanju kolektivni čin u nivou doživljaja ne postoje dva jednaka samoubistva. Otuda se svako uopšteno tretiranje samoubistva svodi na statističku mistifikaciju objektivnosti. Potrebno je, dakle, govoriti, ukoliko je to stvarno moguće, samo o pojedinačnim slučajevima.

Uz svu obzirnost prema zamkama uopštavanja ove problematike, knjiga *Dragovoljna smrt u Japanu* se, prvenstveno, trudi da nam približi jednu civilizaciju koja nikada nije pristala da se načelno odrekne slobode da se umre. Ona nam prikazuje japansko duhovno podneblje koje se svojim stavom u potpunosti posebno odnosi prema samoubistvu za razliku od zapadne civilizacije.

Dōgen, japanski pesnik, izgovara: »Vreme je biće i svako biće je vreme«, pocrtavajući time u japanskoj smrti odsustvo svake eshatološke zebnje tako svojstvene našoj duhovnosti. Kultura Japana svoju samosvojnost gradi na svakom odsustvu metafizike i idealizma. Odluka da se umre i gest samoubistva (dragovoljna smrt) i dalje ostaju deo života, još uvek je to osmišljena realija ovog sveta. Ubiti se retka je mogućnost, i kao tak-

va ganutljiva, ali je žestok čin, prihvaćen i dostojan poštovanja u narodu izuzetno obdarenom vitalnošću.

Smrt koju proizvodi slučaj (nesreća, bolest) lakša je, ali i potresnija jer ostaje beznačajna. Na dragovoljnoj smrti je da se obremeni smislom, da svojim gestom govori ono što hoće.

Za razliku od naših samoubistva koja mahom predstavljaju odbacivanje života, japansko samoubistvo, bez obzira da li je samoubistvo-poruka (harakiri), ili samoubistvo-akcije (kamikaze) uvek predstavlja prihvatanje života. Otuda Japanska civilizacija nikada ne postavlja pitanje: ima li ili nema čovek pravo da sebi oduzme život? Ovako intonirano pitanje izlišno je jer, bez obzira u kojoj meri nekakvi javni povodi opravdavaju ili poriču taj čin, njemu se uvek priznaje najviša vrednost. To je realnost koja je moguća i koja se poštuje. O njoj se ne raspravlja. U tom pogledu zapadna rasprava ovog problema uglavnom se iskazuje kao ideologija prećutivanja.

Čitav knjiga je smeštena između dve konkretne dragovoljne smrti, međusobno prilično udalje-

ne i geografski i vremenski, a za koje bi se moglo reći da pretpostavljaju krajnje polove u tretiranju tematike samoubistva.

Katon, odbijajući da prizna pad republike, odbijajući da prizna Cezara i oseti njegovu milost, svojom dragovoljnom smrću uzdiže sebe do dostojanstva mudraca kojeg ništa ne može da pobedi.

Na drugoj strani, Mišimina dragovoljna smrt je anahroni gest, te-

Apicije: »O kuvanju«; Latina et Graeca, Zagreb, 1989.

Rimski istoričari spominju nekoliko likova sa imenom Apicije, tako da ovaj trajni omen predstavlja zaštitni znak kuvarskog umeća i logično postaje potpisnikom kulinarskih knjiga, čak i kada su u pitanju kompilacije, poput ove. Spomenuto mitsko ime svoj istorijski predložak duguje verovatno liku Marka Gaviija Apicija (Tiberijevog savremenika) koji je saznajući da mu je za kuvarski trošak ostalo svega 10 miliona sestercija (a prethodno je pojeo 100 miliona), toliko se uplašio da ne umre od gladi da se radije ubio.

Iako su mirisi i pomeni kuhinje prisutni u mnogim delima Rimske literature, ovo je jedina knjiga antičkih recepata koja se sačuvala i svedoči o gajenom poštovanju i zadovoljstvu trpeze, preko svojih recepata predstavlja jezičke i sadržajne leme svakodnevnog kućnog inventara antičkog sveta.

Apicijev kuvar nam nudi relativno pristojne smese i kombinaci-

Pierre Riffard: »Rječnik ezoterizma«; August Cesarec, Zagreb, 1989.

Rečnik nikad dovoljno. Knjiga, možda, ni u jednom svom obliku ne ispunjava više svoju prirodu koliko to čini u formi rečnika. Nema ih neupotrebljivih. Ma kakvi da su, uvek poseduju stalnu mogućnost da se u određenim momentima iskažu kao korisna dragocenost.

Teškoće i prepreke sa kojima se suočavalo stvaranje rečnika ezoterizma (za kojeg autor paradoksalno tvrdi da *ne postoji*) proishode iz same prirode predmeta. »Ezoterizam (izvedenica iz ezoterično (pridev) — unutrašnji, stvorio ga Lukijan 166g.) podrazumeva okultna učenja, doktrine ili teorije, tehnike ili postupke simboličnog izražavanja meta-fizičkog reda sa inicijacijskim ciljem (dakle) sveukupnost ezoteričnih znanja i prakse.«

U rečima ezoterizam predstavlja tek mogućnost koja postoji samo u zavisnosti od toga koliko ih *posvećena* usta izgovaraju. Reči su ključ koji preko svoje eufonije, kombinacije slova i simboličnih asocijacija korespondira ravnopravno sa svim ostalim rečima.

Vojslav Karanović: »Zapisnik sa buđenja«; Matrica srpska, Novi Sad 1989.

*Umirim se
Život poseduje upornost koju
Ponekad ne razumem
i nije mi bliska*

/14. decembar (iz dnevnika)/, objavljuje Vojslav Karanović, u svojoj drugoj knjizi, kojom ne prestaje da se obraća usamljenosti. Usamljenosti što pruža neko drugo vreme, posebne radnje i ima skriveni kraj koji ne određuje nikakvu svrhu te u potpunosti ukida iznenadne odluke ili namere. U ovoj se knjizi usamljenost pretpostavlja kao objektivno okruženje

atralan i svojom raskošnom taštnom bez izgleda da u budućnost, ali poseduje delotvornost katarze. Njegovo samoubistvo progovara naglašenom svesti o sebi i nastoji da odražava i svest svog veka. Mišimina nastranost činom samoubistva postaje sveopšta. Bez obzira da li smo Japanci ili ne, ona nas pogada, ubeđuje, pri tom zanemarujući svoje javne povode. I one za, i one protiv.

je povrća, trava, voća, začina, mesa svih vrsta, uglavnom, dakonije kiselost-slatkaste prirode, ali i ekološki, nesumnjivo, zdravu hranu. Na drugoj strani, kao istorijsko antropološki fakt, on podvlači sociološko razliku u tipovima ishrane potvrđujući podelu svetske kuhinje na »nisku« Afričku i »visoku« evroazijsku s Mediteranom kao svojim neodvojivim delom. Onima koji bi knjigu i praktično upotreбили, savet da, ipak, provere najpre na manjim količinama u slučaju neophodnosti naknadnih korekcija ukusa i mirisa.

Ne možemo a da ne pozdravimo napore priređivača i prevodioca Svetlane Slapšak, koja je ovu antičku dragocenost kroz iscrpne komentare i rečenice (ima ih nekoliko) dostojno prezentovala čitalaštvu. Svojom XV knjigom zagrebačka biblioteka Latina et Graeca i dalje sve više rehabilituje skoro zaboravljenu praksu dvojezičnih izdanja antičke ostavštine.

Ukoliko je dovedena do *Imena* reč postaje biće što u sebi objedinjava teoriju i iskustvo, materijalno i okultno, ali i sebe povezuje sa svim ostalim bićima.

Ovaj rečnik nema za cilj nikakvu inicijaciju čitalaca već njihovo upoznavanje sa ezoterizmom, sa njegovim osnovnim pojmovnim. Otuda on i operiše sa, uglavnom, zajedničkim imenicama koje poseduju opštu vrednost čak i ako poreklom upućuju na određene geografske prostore reči nisu odabrane kao svojstvene pojedinih ezoterizmima ili grupama tajnih učenja međusobno različitih svrha. Samim tim je izostala i enciklopedijska normativnost.

»Rječnik ezoterizma« je proistekao iz saznanja da fenomen ezoterizma zavređuje mnogo više pažnje od one koja mu je do sada odavizavana (da i ne spominjemo naše kulturne i pseudokulturne prostore), kao i uverenosti da se rečnikom ove vrste na jednom mestu prikupe osnovni pojmovi neophodni za upoznavanje i uvođenje u svet ezoterijskih realija.

koje proizvodi rizik da se čovek izloži nebitnosti.

U predmetima, od onih najopštijih do najkonkretnijih, oseća se nelagodnost. To nije obična sumnja u njihovu vrednost ili kolebanje u pogledu njihove izvesnosti, nego utisak jedne stvarnosti koja samo što se nije raspala i tek treba da se pretvori u prašinu.

Njemu ne nedostaju reči, one su samo nedovoljni znaci za iskazivanje upornosti koju poseduje život a sa kojom se suočavamo gradeći pesmu.